

Uvod

1. Pisanje na maternjem jeziku: nije lako, ali je važno

Pisanje i čitanje na prvom, maternjem jeziku je za mnogu decu i mlade, čiji su roditelji ili bake i dede emigrirali, teško ili čak nemoguće. Ukoliko se na ovim sposobnostima ne radi u školi, ta deca i mladi ostaju analfabeti za sopstveni prvi jezik. Ako jezikom svoje zemlje porekla vladaju još samo usmeno i pritom najčešće govore samo dijalekat, oni gube dodir sa pismenošću. Tako narasta opasnost da se, pre ili kasnije, izgubi dodir s prvim jezikom, čime se gubi i važna posebna kompetencija, kao i integralni deo bikulturalnog identiteta. Jačanje bilateralnih kompetencija (čitanje i pisanje i na svom prvom jeziku) tako postaje značajan zadatak i u smislu potpunog, uravnoteženog razvoja bikulturalno-bilingvialnog identiteta.

U razvoju ovih kompetencija nastava maternjeg jezika (u Švajcarskoj: „HSK-škole“) ima odlučujuću ulogu. Ona predstavlja, posebno za decu iz manje obrazovanih porodica, manje-više jedinu instancu za učenje maternjeg jezika u standardnom i pisanom obliku, što je preduslov sticanja potpune dvojezičnosti – dvojezičnosti koja obuhvata i pismenost.

2. Ciljevi i struktura ovog priručnika

Ova publikacija je zamišljena kao potpora nastavnicima i učenicima školâ maternjeg jezika u razvijanju kompetencija u pisanju na maternjem jeziku na didaktički aktuelan, zanimljiv i motivirajući način. Nakon uvoda koji se bavi osnovama aktuelnih didaktičkih načela o pisanju tekstova, predstavljen je niz konkretnih nastavnih predloga i podsticaja.

Sa svešću da će mnogi učenici i učenice bar na početku imati jake blokade, priručnik počinje zbirkom jednostavnih, razigranih zadataka koji jačaju motivaciju nezavisno od uzrasta učenika. S obzirom na činjenicu da je strateško razmišljanje važno bar onoliko koliko i poznavanje činjenica, u delu II slede tehnike i strategije koje su učenicima od pomoći u različitim fazama pisanja. Deo III obuhvata brojne konkretne predloge za unapređivanje određenih aspekata pisanja, kao što je rad na vokabularu, strukturi teksta ili stilu. U poslednjem delu ponuđen je niz podsticaja i ideja koje se, zbog svoje tematike, daju odlično primeniti u nastavi jezika zemalja porekla, lako se kombinuju s redovnom nastavom ili predstavljaju muzičko-kreativne projekte.

Uz svaki predlog dopisane su, radi lakše orijentacije, preporuke o socijalnom obliku grupe podesnom za vežbu (od samostalnog rada do rada s celim razredom), uzrastu kojem određeni predlog najbolje odgovara (npr. 3–7. razred), kao i o prosečnom trajanju vežbe. Naravno, uz svaki su predlog precizno i razumljivo opisani ciljevi i konkretan način rada. Sve nastavne predloge kritički su razmotrili i većinom i praktično oprobali različiti nastavnici maternjih jezika.

3. Osnovna aktuelna didaktička načela o pisanju tekstova

U ovom odeljku se opisuju savremena didaktička načela o pisanju na nemačkom govornom području koja, naravno, uzimaju u obzir i razvoj didaktike na međunarodnom planu. Za novu koncepciju didaktike u poslednjih trideset godina karakterističan je upravo naziv „didaktička načela o pisanju tekstova“ (nem. „Didaktik des Texteschreibens“; didaktika pisanja tekstova), koji je zamenio stariji izraz „pisanje sastava“ (nem. „Aufsatzunterricht“). Na taj način je pojam teksta znatno proširen u odnosu na klasični školski sastav. Sledećih pet načela se smatra osnovnim savremenim didaktičkim načelima o pisanju tekstova (koja se verovatno delimično razlikuju od onoga što je bilo deo obrazovanja ponekih nastavnika maternjih jezika). Ovde ih navodimo povezujući ih odmah s nastavom maternjeg jezika, a u četvrtom poglavlju ćemo navesti dodatne specifičnosti u vezi s tom nastavom.

a) Pisanje kao socijalna delatnost: objasniti za koga i zašto se piše!

S malim izuzecima (npr. pisanje dnevnika ili spiska za kupovinu), pisanje je po svojoj suštini komunikativan čin, kojim se obraćamo jednoj osobi ili većem broju osoba da bismo nešto saopštili ili postigli. Učenici zato treba i u školi od samog početka da dožive pisanje kao socijalnu praksu. Drugim rečima, kada dobiju zadatak da nešto pišu, oni treba da znaju za koga i zašto pišu, odnosno, šta se sa tekstom događa nakon što je napisan. Kada je adresat samo nastavnik/nastavnica i njegova/njena crvena olovka, to nikako nije dovoljno. Umesto toga, nastavnik mora (eventualno u dogovoru s đacima) prilikom svakog pismenog zadatka razmisliti šta će se dalje događati s tekstom (hoće li biti pročitano ili izloženo u razredu, povezano u knjigu, upotrebljeno za neku vrstu korespondencije itd.). Ideje o različitim adresatima nalaze se u 12. poglavlju i moguće ih je primeniti u različitim situacijama i prilikama.